

УДК 349. 3 (477)

Князькова Любов Михайлівна,
кандидат юридичних наук, доцент
(Донецький юридичний інститут МВС України,
м. Кривий Ріг)

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОБЧИСЛЕННЯ, ВИПЛАТИ ТА ПЕРЕРАХУНКУ ПЕНСІЙ КОЛИШНІМ ПРАЦІВНИКАМ МІЛІЦІЇ

Статтю присвячено дослідженню проблем обчислення та виплати пенсій колишнім працівникам міліції у зв'язку з підвищенням грошового забезпечення поліцейських. Аналізуються нормативні акти, які надають право колишнім працівникам міліції на підвищення розміру пенсії у зв'язку зі встановленням нових посадових окладів, окладів за спеціальним званням, зміною надбавки за вислугу років, щомісячних додаткових видів грошового забезпечення та премій поліцейським. Розглянуто судову практику щодо позовів екс-працівників міліції до управлінь пенсійних фондів України про порядок перерахунку пенсій та встановлення нових розмірів пенсій.

Ключові слова: перерахунок пенсії, працівники міліції, працівники поліції, грошове забезпечення, соціальний захист.

Постановка проблеми. Здійснювана в Україні реформа у сфері правоохоронних органів включає переформатування міліції в поліцію. Національна поліція України — це нова інституція в системі органів внутрішніх справ України. З метою забезпечення ефективної роботи правоохоронних органів потрібні концептуально-нові підходи, зміни в організаційно-правових засадах функціонування поліції, підвищення її авторитету, встановлення партнерських відносин між поліцією і народом, ефективні механізми запобігання корупції в силових структурах. Усі ці заходи можна втілити в життя, але за умови розробки ефективної програми організаційно-правових засад, зокрема підвищення рівня соціального захисту працівників поліції, адже існує тісний зв'язок між ефективністю роботи поліцейського і його соціальним захистом. Зміни в системі органів внутрішніх справ потребують досліджень щодо пенсійного забезпечення поліцейських, адже поліцейський це людина, на яку покладається обов'язок захисту прав та інтересів громадян. Для концептуального дослідження правового регулювання пенсійного забезпечення поліцейських важливе значення має пенсійне забезпечення колишніх працівників міліції, адже вони впродовж майже 25 років незалежної України дбали про безпеку громадян і держави. Крім того, підвищення пенсій колишнім працівникам міліції має важливе значення не лише для екс-працівників міліції, але й для теперішніх поліцейських, які мають бути впевненими, що, незважаючи на можливі майбутні реформи, держава буде гарантувати їм соціальний захист у віддаленій перспективі.

Дослідженням проблем теоретико-практичних аспектів правового регулювання соціального захисту працівників поліції (міліції) займалися провідні вчені, зокрема: В. М. Андрійів, Н. Б. Болотіна, В. С. Венедиктов, С. В. Венедиктов, С. В. Вишневецька, М. В. Вітрук, Л. Д. Воєводін, М. І. Іншин, М. М. Клемпарський, К. Ю. Мельник, С. М. Приліпко, П. Д. Пилипенко, Г. І. Чанишева, В. І. Щербина та інші.

Метою даної статті є проведення аналізу існуючої системи правового регулювання та судової практики перерахунку пенсій колишнім працівникам міліції у зв'язку з підвищенням грошового забезпечення поліцейських в Україні та вироблення пропозицій щодо вдосконалення порядку здійснення такого перерахунку.

Виклад основного матеріалу. Соціальний захист працівників поліції характеризується тим, що забезпечення належного матеріального становища як для працівників поліції осо-

бисто, так і для їхніх сімей пов'язано з тим, що працівників поліції зобов'язана забезпечувати держава. Якщо для більшості громадян держава зобов'язана лише створювати належні умови, які б дозволили громадянам своєю працею забезпечити себе самим, то працівники поліції, як і інші державні службовці, отримують винагороду безпосередньо з державних коштів, крім того, їм заборонено займатися іншими прибутковими видами діяльності, а держава має приділити особливу увагу соціальному забезпеченню цих осіб [1, с. 11]. Основною гарантією соціального захисту поліцейських є грошове забезпечення, яке складається з посадового окладу, окладу за спеціальним званням, щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (підвищень посадового окладу, надбавок, доплат, які мають постійний характер), премій та одноразових додаткових видів грошового забезпечення. Підвищення грошового забезпечення значною мірою підняло престиж професії поліцейського. Сьогодні показники середньомісячних зарплат українців, порівняно із грошовим забезпеченням поліцейських, свідчать про те, що служба в поліції оплачується достойно. Однак порівняно із європейським рівнем зарплат поліцейських, поліцейські в Україні отримують не так вже й багато [1, с. 4]. Грошове забезпечення співробітників поліції повсюдно сприймається як підкріплення законності та запорука дотримання співробітниками службової дисципліни [2, с. 58]. Не дивлячись на те, що Закон України «Про Національну поліцію» [3] значно розширив соціальні гарантії працівників, він мав певні недоліки, тому у грудні 2015 року він був доповнений у частині гарантій соціального захисту колишніх працівників органів внутрішніх справ України та членів їхніх сімей (розділ XI «Прикінцеві та перехідні положення»).

Цілком погоджуємося з О. В. Мальцевою, що внесення такого доповнення має важливе значення не лише для экс-працівників міліції, але й для теперішніх поліцейських, які мають бути впевненими, що, незважаючи на можливі майбутні реформи, держава гарантуватиме їм соціальний захист. Однак прийняття такого суттєвого доповнення тільки задекларовано, але досі не реалізовано.

Більше двох років колишні працівники міліції вимагають законного перерахунку пенсій у зв'язку зі збільшенням грошового забезпечення поліцейських. Звичайно, поняття «працівник поліції» є новим правовим явищем, через що постає питання ґрунтовного дослідження соціальних та трудових гарантій їхнього правового статусу, а також співвідношення таких понять, як «працівник поліції» та «працівник міліції». Стаття 102 Закону України «Про Національну поліцію» [3] передбачає, що пенсійне забезпечення поліцейських та виплата одноразової грошової допомоги після звільнення їх зі служби в поліції здійснюються в порядку та на умовах, визначених Законом України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб». Тобто, пенсійне забезпечення поліцейських здійснюється відповідно до пенсійного законодавства, яке передбачає пенсійне забезпечення працівників міліції. Отже, дана стаття Закону дає підстави вважати, що пенсійне забезпечення поліцейських і пенсійне забезпечення працівників міліції ідентичне. І таким чином, колишні працівники міліції (пенсіонери) мають право на перерахунок пенсії на підставі статті 63 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року [3] у зв'язку зі встановленням окладів поліцейських Постановою Кабінету Міністрів України № 988 від 11 листопада 2015 року «Про грошове забезпечення поліцейських Національної поліції». Підставою для цього є саме Закон України від 23.12.2015 «Про внесення змін в деякі закони України» відносно забезпечення колишніх працівників органів внутрішніх справ України і членів їхніх сімей», яким внесені зміни до статті 63 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року. Цей Закон передбачає, що «перерахунок пенсій особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ України (міліції), які мають право на пенсійне забезпечення або одержують пенсію на умовах цього Закону, здійснюється з урахуванням грошового забезпечення, щомісячних додаткових видів грошового забезпечення (надбавок, доплат, підвищень) та премій у розмірах, встановлених для поліцейських» [4]. Крім того, пункт 15 розділу XI «Прикінцеві та перехідні положення» Закону України «Про національну поліцію» доповнено зазначеним вище Законом таким змістом: «За колишніми працівниками міліції, у тому числі пенсіонерами, а також членами їхніх сімей, і іншими особами зберігаються пільги, компенсації і гарантії, передбачені цим Законом для

колишніх поліцейських, членів їх сімей, інших осіб» [2]. Таким чином, єдиним нормативним актом, який регулює пенсійне забезпечення як працівників поліції, так і працівників міліції, залишився Закон України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року № 2262-ХІІ [4].

Окремо необхідно зробити акцент на відсутності законодавчої заборони на зменшення чи скасування обсягу соціальних прав працівників поліції та міліції. На нашу думку, встановлення такого обмеження на рівні закону цілком відповідає статті 22 Основного Закону України. Згідно із зазначеною нормою, конституційні права і свободи гарантуються державою і не можуть бути скасовані під час прийняття нових законів або внесення змін до чинних законів (не допускається звуження змісту та обсягу існуючих прав) [5]. Це означає, що зупинення пільг, компенсацій і гарантій без відповідної компенсації буде порушенням гарантованого державою права на соціальний захист працівника поліції та міліції.

Незважаючи на всі законні підстави для проведення перерахунку пенсії колишнім працівникам міліції саме з 01.01.2016 року, перерахунок пенсій їм зроблено лише у квітні 2018 року. Упродовж тривалого часу пенсіонери органів внутрішніх справ відстоюють власні законні права у судах, але позитивні рішення судів не виконуються [6]. У зв'язку з чисельними зверненнями до суду пенсіонерів з числа колишніх працівників міліції та неоднозначною судовою практикою, 15.02.2018 року Верховний Суд України розглянув зразкову справу № 820/6514/17 щодо перерахунку пенсії пенсіонеру органів внутрішніх справ з 01 січня 2016 року. Рішенням суду визнано протиправною бездіяльність Головного управління Пенсійного фонду України в Харківській області щодо здійснення перерахунку та виплати пенсії Особі 1 з 01 січня 2016 року як пенсіонеру органів внутрішніх справ у відповідності до Закону України «Про внесення змін в деякі закони України відносно забезпечення колишніх працівників органів внутрішніх справ України і членів їхніх сімей» від 23 грудня 2015 року № 900-VIII» [7]. Але 21 лютого 2018 року Кабінет Міністрів України прийняв постанову № 103 «Про перерахунок пенсій особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб» [8]. Згідно з цією Постановою, перерахунок пенсії особам начальницького і рядового складу органів внутрішніх справ (міліції) здійснюється за прирівняною посадою з розміру грошового забезпечення поліцейського, враховуючи відповідні оклади за посадою, спеціальним званням, відсоткову надбавку за вислугу років, щомісячні додаткові види грошового забезпечення (надбавки, доплати, підвищення) та премії в розмірах, установлених законодавством, з якого було сплачено єдиний внесок на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, за січень 2016 року. Ця постанова передбачає, що розмір премії визначається у середніх розмірах, що фактично виплачені за відповідною посадою (посадами) поліцейського за січень 2016 року. Розмір премії визначається у середніх розмірах, що фактично виплачені за відповідною посадою (посадами) поліцейського за січень 2016 року. Вважаємо це положення таким, що прийнято всупереч законодавству, адже премія (від латинського *praemia* — нагорода, відзнака) — це одна з форм заохочення, подяка за високу кваліфікацію, якісну працю.

Преміювання осіб рядового і начальницького складу органів внутрішніх справ здійснюється відповідно до їхнього особистого вкладу в загальний результат служби. Виплата премії, зменшення її розміру або позбавлення в повному обсязі проводиться на підставі наказу керівника органів і підрозділів МВС України. У наказі про зменшення розміру або позбавлення премії повинні бути вказані конкретні причини зменшення або позбавлення премії. Не може братися до розрахунку середній розмір премії, адже в такому випадку, виходячи зі змісту ч. 4 ст. 63 Закону «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» від 9 квітня 1992 року № 2262-ХІІ [4], пенсія повинна переглядатися кожного місяця у зв'язку зі зміною цього показника, адже розмір премії кожного місяця змінюється. Премія, як форма заохочення успіхів конкретного працівника у службі, не може ставитися в залежність від результатів роботи інших працівників чи визначатися, виходячи з усередненого показника, а повинна відповідати розміру фактичної премії за останньою штатною посадою, що бралася до розрахунку під час оформлення пенсії. Таким чином, п. 3 постанови Кабінету Міністрів України № 103 від 21 лютого 2018 року «Про перерахунок пенсій особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб», на нашу думку, потребує змін, а саме — положень щодо обчислення премій, які враховуються під час перерахунку пенсій колишнім працівникам міліції.

Не погоджуємося також з рішенням Верховного Суду від 12.03.2018 року № 802/2196/17-а (Пз/9901/1/18), у якому вказано: «Якщо у цій категорії справ буде встановлено, що надбавка за виконання особливо важливих завдань, яку отримувач позивач, на момент виникнення у нього права на перерахунок пенсії не виплачувалася, то цю надбавку не належить вказувати у довідці про розмір грошового забезпечення» [9]. Стаття 92 Конституції України передбачає, що виключно законами України визначаються основи соціального захисту, форми і види пенсійного забезпечення [5]. Це підтверджено і рішенням Конституційного Суду України № 4-рп/2015 від 13 травня 2015 року у справі за конституційним зверненням громадянина Сердюка Вадима Леонідовича щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 63 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб», у якому сказано: «Конституційний Суд України наголошує, що виключно Верховна Рада України шляхом прийняття законів визначає види грошового забезпечення для обчислення та перерахунку пенсій військовослужбовців та осіб, які мають право на пенсію за Законом, а Кабінет Міністрів України вживає заходів щодо забезпечення права осіб на пенсійне забезпечення, керуючись Конституцією та законами України» [10]. Таким чином, Кабінет Міністрів не мав права скасовувати складові грошового забезпечення (надбавки, доплати, підвищення, премії).

Звичайно, вирішення проблеми соціально-правового захисту працівників органів внутрішніх справ багато в чому залежить від можливостей держави забезпечити їх фінансовими засобами. Однак, на наш погляд, заходи соціального захисту повинні компенсувати складність і напруженість служби в поліції, стимулювати службову діяльність співробітників, давати можливість мінімізувати корупційні правопорушення у діяльності поліцейських.

У європейських країнах добре засвоїли просту істину, що дешева поліція дуже дорого обходиться народу. Для багатьох громадян Євросоюзу мотивом вступу на поліцейську службу є моральні мотиви. Водночас існують інші стимули, наприклад, особи, які приходять на службу в поліцію, здебільшого походять з «нижчого» прошарку суспільства, але рядових співробітників поліції відносять вже до «середнього» шару, тому вступ на службу в поліцію підвищує їхній соціальний статус, поліпшує матеріальне становище, забезпечує соціальні гарантії. Однак більш важливою є якість поліцейської служби, адже основною одиницею будь-яких поліцейських формувань є конкретний працівник. Те, як він виконує свої обов'язки, може сприяти підвищенню ефективності забезпечення правопорядку або, навпаки, звести нанівець усі зусилля поліцейського органу. Якщо співробітники бачать, що неналежним чином матеріально забезпечені і в соціальному плані захищені, як у період активної роботи, так і під час виходу на пенсію, то перспективи отримати якісного працівника малі [11, с. 182].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Таким чином, підсумовуючи викладене вище, вважаємо, що перерахунок пенсій працівникам органів внутрішніх справ (міліції), який було зроблено у квітні 2018 року є кроком до покращення соціального захисту колишніх працівників міліції. Але подальшого дослідження потребують питання виплати нового розміру пенсії за період з 01.01.2018 року по 31.12.2017 року, адже Постанова Кабінету Міністрів України № 103 «Про перерахунок пенсій особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб», яка була прийнята 21 лютого 2018 року (більше ніж через два роки після виникнення права у працівників міліції на перерахунок пенсії) містить положення, які суперечать статті 22 Конституції України. Суперечливим є питання щодо обчислення розміру премій, які враховуються під час обчислення грошового забезпечення для перерахунку пенсії працівникам органів внутрішніх справ. Подальшої розробки потребує питання реалізації механізму виконання рішень судів щодо перерахунку і виплати пенсій.

Список використаних джерел

1. Денісова Л. Л. Правове регулювання соціального забезпечення працівників поліції в Україні : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. 20 с.
2. Мальцева О. В. Соціальний захист працівників поліції: закордонний та вітчизняний досвід: матеріали всеукр. наук.-практ. конф. (Маріуполь, 21 жовтня 2016 р.). Маріуполь. 2016. С. 56–59.
3. Про національну поліцію: Закон України від 2 липня 2015 року № 580- VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
4. Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб : Закон України від 9 квітня 1992 року № 2262-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 29. Ст. 399.

5. Конституція України: Закон України від 28.06.1996. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
6. Рішення Сакаганського районного Суду м. Кривий Ріг від 12 березня 2018 р., судова справа № 214/7228/17. URL: <http://reyestr.court.gov.ua> (дата звернення 15.05.2018).
7. Про внесення змін в деякі закони України відносно забезпечення колишніх працівників органів внутрішніх справ України і членів їхніх сімей: Закон України від 23 грудня 2015 року № 900-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 3. Ст. 31.
8. Про перерахунок пенсій особам, які звільнені з військової служби, та деяким іншим категоріям осіб: Постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 року № 103. URL: http://search.liga.zakon.ua/l_doc2.nsf/link1/KP180103.html (дата звернення 15.05.2018).
9. Рішення Верховного Суду України від 12 березня 2018 р. № 802/2196/17-а (Пз/9901/1/18) — щодо нескладання Ліквідаційною МВС довідки для перерахунку пенсій пенсіонерам МВС. URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pro_sud/zrazkova-sprava/rishenna_zrazkova_9901_1_18 (дата звернення 26.06.2018).
10. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним зверненням громадянина Сердюка Вадима Леонідовича щодо офіційного тлумачення положень частини третьої статті 63 Закону України «Про пенсійне забезпечення осіб, звільнених з військової служби, та деяких інших осіб» № 4-рп/2015 від 13 травня 2015 року по справі 19/2015: URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v004p710-15>. (дата звернення 15.05.2018).
11. Денісова Л. Л. Правове регулювання соціального забезпечення працівників поліції в Україні: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. 213 с.

Князькова Любов Михайлівна,
кандидат юридических наук, доцент
(Донецький юридический институт МВД України, г. Кривой Рог)

ПРОБЛЕМЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ИСЧИСЛЕНИЯ, ВЫПЛАТЫ И ПЕРЕРАСЧЕТА ПЕНСИИ БЫВШИМ РАБОТНИКАМ МИЛИЦИИ

Стаття посвящена дослідженню перерахунку та виплати пенсії бившим працівникам органів внутрішніх справ (милиції) в зв'язі з підвищенням денежного содержания поліцейських. Аналізуються нормативні акти, даючі бившим працівникам милиції право на підвищення розміра пенсії. Розглядається судові практика по искам экс-работников милиции к управлениям пенсионных фондов Украины о порядке перерасчета и выплаты пенсий.

Ключевые слова: перерасчет пенсии, работники милиции, работники полиции, денежное содержание, социальная защита.

Knyzkova Lyubov Mikhailovna,
PhD in Law, Associate Professor
(Donetsk Law Institute, MIA of Ukraine, Kryvyi Rih)

PENSIONS RECALCULATION OF FORMER MILITIA EMPLOYEES

This article is dedicated to the research of the problems of pension's recalculation of former militia employees due to the increase of policemen money security. The ratio of the concepts of a «police officer» and the concept of «employees of militia» is disclosed due to the fact that the concept of a «police officer» is a new legal phenomenon. It is proved that the recalculation of pensions of the persons of the commanding and rank-and-file staff of the Internal Affairs bodies of Ukraine (militia) is provided taking into account the monetary security, monthly additional types of monetary support (allowances, additional payments, increases) and premiums in the amounts established for policemen. The main guarantee of social protection of policemen is monetary security, consisting of a salary, a salary for a special rank, monthly additional types of financial aid (increase of official salary, allowances, surcharges, which are permanent), one-time additional types of financial security. The regulatory acts, which give the former militia employees the right to increase the pension due to the establishment of new salaries, salaries for special ranks and changes in the length of service allowance for police officers, are analyzed. It is substantiated that the recalculation of the pension from January 01st, 2016 to the persons of the commanding and ordinary members of the internal affairs authorities (militia) is provided on the equivalent position of a police officer with the amount of monetary security, taking into account the corresponding salaries for the position, special rank, the percentage bonus for the length of service, monthly additional types of cash support (surcharges, additional charges, increases) and premiums.

Judicial practice on claims of former employees of militia to the Departments of Pension Funds of Ukraine on the procedure for recalculating pensions and establishing new amounts of pensions has been considered. The decision of the Supreme Court of Ukraine on exemplary cases concerning the recalculation of pensions to pensioners of the Ministry of Internal Affairs of Ukraine has been analyzed.

Key words: pension recalculation, militia employees, police officers, monetary security, social protection.

Надійшла до редколегії 14.04.2018